

1

Vitruviovy (zmatené) pojmy

„Stavitelství sestává z **ideového usměrnění (ordinatio)**, jež se řecky jmenuje **taxis**, z **rozvrhu (dispositio)**, jemuž Řekové říkají **diathesis**, z **eurymie, ze symetrie (rozměrové souladnosti)**, z **vyrovnanosti (decor)**, a z **hospodářské rozvahy (distributio)**, která se řecky jmenuje **oikonomia**. **Ideové usměrnění (ordinatio)** je přiměřené sestavení jednotlivých členů díla samých o sobě a zaměření k celkové **proporcionálnosti** jež se řecky jmenuje **analogia (αναλογία)** k dosažení **symetrie**. Spočívá na **rozměrovosti díla (quantitas)**, která se řecky jmenuje **posotes**. Tato rozměrovost vychází z **poměrové míry (modulus)**, vzaté z částí díla samého a z částí jednotlivých jeho členů, které vyhovuje souladnému dojmu celého díla.“

FIRMITAS – UTILITAS – VENUSTAS konstrukce – funkce – styl

Pevnosti bude dbáno, **zapustí-li se základy** až na rostlou půdu a **vybere-li se stavební materiál** bedlivě a bez přehnané šetrnosti. **Účelnosti** bude dbáno, **rozvrhnou-li se místnosti** vyrovnaně a bez obtíží pro užívání, a budou-li položeny, každá podle svého druhu příhodně a s náležitým zřetelem na světové strany. **Ladnosti** bude zajisté dbáno, bude-li dílo **míti milý a ušlechtilý vzhled** a budou-li vzájemné rozměrovosti jednotlivých jeho článků vykazovati správné vztahy symetrie.

Vitruviovy pojmy

- **SYMMETRIA** συμμετρία [symetría] – COMMODULATIO,
 - **COMMENSUS**, je výsledkem požití modulu (MODULLUS), základní měrné jednotky, v tomto případě šířky sloupu u patky.
 - **ORDINATIO** je správná volba a užití modulu
 - **EURYHMIA** jejich výsledkem.
 - **DISPOSITIO** – rozvržení „... se provádí pomocí půdorysu (ichnografia), nárysu (ortographia) a prostorový pohled (skenografia).“
 - **DISTRIBUTIO** – hospodářská rozvaha, rozpočet
 - **DEKOR** – vhodnost U Vitruvia především správné užití sloupcových řádů
- „Stejně i určení měř, jež jsou zřejmě nezbytné při všech staveních pracích vyvodili z částí lidského těla, například palec, dlaň, pěst, stopu a loket...“

Architekt disponuje:

- * praktickými dovednostmi – „**Fabrica**“ (techné)
- * teoretickými znalostmi – „**Rationalisatio**“ (Ratio – logos)

Nákres (projekt) vzniká **úvahou (cogitatio)** a **invencí (inventio)**.

„Úvaha je velmi pečlivá snaha a horlivá a bdělá činnost za účelem dosažení výsledku předsevzatého s láskou.“

„Invence je řešení nejasných otázek a vynalézání nového vztahu věcí živou představivostí.“

2

septem artes liberales

trivium

gramatika

rétorika (právo a etika)

dialektika (logika a filozofie)

kvadrivium

aritmetika (počítání, teorie čísel)

geometrie (nauka o nepohyblivých velikostech)

astronomie (nauka o pohyblivých velikostech)

hudba (nauka o proporcích)

„... je jakousi vnitřní shodou a sjednoceností částí v tom, čeho právě součástkami jsou, co do **číselného poměru (NUMERUS)**, **rozměrové souvztažnosti (FINITIO)** a **rozmístění (COLLOCATIO)**, jak toho vyžaduje **souladnost (CONCINNITAS)**, absolutní a základní řád přírody.

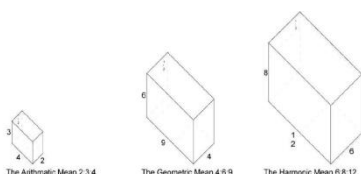
COLLOCATIO zahrnuje především symetrii v dnešním slova smyslu

FINITIO se kryje s moderním pojmem **proporcionality**, v tomto případě jde o poměry šířky, délky a výšky prostoru

NUMERUS, proporce vyjádřená nízkými celými čísly

Toskánský **22 1/6** Dórský **25 1/3**

Iónský **28 1/2** Korintský **32**

	1 : 1
	4 : 5
	3 : 4
	1 : $\sqrt{2}$
	1 : 3
	3 : 5
	1 : 2

Guarino Guarini: *Architettura civile* (před 1683): „Architektura každé své operaci používá míry, je založená na geometrii.“

„Architektura může opravovat stará pravidla a vynalézt nová.“

Vitruviovy pojmy 1. kapitola III. knihy, ods. 1:

„Kompozice svatyní spočívá na symetrii (rozměrovém souladu), jejíž pravidla musejí stavitelé s největší bedlivostí dodržovati. Tento soulad se podává z proporcionálnosti, jež se řecky jmenuje analogia (αναλογία). Proporcionálnost jest rozměrová rovnováha příslušné části členů v celém stavebním díle a díla jakožto celku, z níž vyplývá idea symetrie. Bez symetrie a bez proporcionálnosti nemůže totiž žádná svatyně dospěti ke správnému kompozičnímu pojetí, nemá-li dokonalého členění údů, jako je tomu u náležitě stavěného člověka.“

Vitruviův odkaz renesanci 1. kapitola III. knihy, ods. 3: „Položí-li se člověk naznak a s roztaženýma rukama i nohama a umístí-li se střed kružítko na jeho pupek...“

Albertiho definice krásy *De Re Aedificatoria* IX, kapitola 5: „... je jakousi vnitřní shodou a sjednoceností částí v tom, čeho právě součástkami jsou, co do **číselného poměru (NUMERUS)**, **rozměrové souvztažnosti (FINITIO)** a **rozmístění (COLLOCATIO)**, jak toho vyžaduje **souladnost (CONCINNITAS)**, absolutní a základní řád přírody. **COLLOCATIO** zahrnuje především **symetrii** v dnešním slova smyslu **FINITIO** se kryje s moderním pojmem **proporcionality**, v tomto případě jde o poměry šířky, délky a výšky prostoru **NUMERUS**, **proporce** vyjádřená **nízkými celými čísly**

VCÍTĚNÍ: „... máme podivuhodnou schopnost podložit svou tělesnou formu objektivní formě a vtělit se do ní.“

„Projekt moderny, zformulovaný v 18. století osvícenskými filozofy, spočívá v nerušeném rozvíjení vědy, univerzálních základů morálky, práva a autonomního umění v souladu s jejich vlastním smyslem, ale zároveň ve zbavení takto shromážděných poznávacích možností náročných esoterických forem a jejich praktické využití k rozumnému utváření životních poměrů.“

1673: Claude Perrault, poznámky k Vitruviuvi (knihy III, kap. 3): „Vkus našeho století, nebo alespoň našeho národa, je jiný, než vkus starých Řeků, a vychází poněkud z gotiky: my totiž máme vzduch, denní světlo a otevřenost (nenucenost – *dégagement*). Proto jsem vynalezli nový způsob uspořádání sloupů, spojených po dvou.“

Objektivní základ architektury (**beauté positive**): **funkce**, neboli účel a cíl, pro nějž **budova vznikla**, tedy její **trvanlivost, zdravotnost a pohodlnost**

Arbitrární základ architektury (**beauté arbitraire**): **krása**, založená na rozumné a uznávané zvyklosti

Proporcionálnost považuje součást „**beauté arbitraire**“, věc konvence. Relativizuje ji a umožňuje ji modifikovat ve prospěch „la grace della forme“, půvabu formy, který dokáže rozpoznat dobrý vkus – „bon goût“.

„Slovem **symetrie** rozumíme ve **Francii** něco jiného, znamená **vztah mezi pravým a levým**, mezi **předním a zadním, horní a dolní** částí, pokud jde o velikost, tvar, výšku, barvu a počet...“

... dává pojmu dnešní smysl a zároveň jej považuje za nevyhnutelný požadavek, součást **beauté positive**.

1802: *Jean-Nicolas-Louis Durand: Principy architektury*

a) **Convenance (vhodnost)** – pevnost, zdraví a pohodlí

b) **Économie (úspornost)** – symetrie, pravidelnost a jednoduchost

Pokud je **disposition** co nejvhodnější a neúspornější, dostávají se automaticky velkolepost, rozmanitost, effect a charaktére

Y = F(x, y, z, etc.) Y – *umělecké dílo*, F – *účel, funkce, téma*, x – *materiál a konstrukce*, y – *lokální přírodní a kulturní podmínky*, z – *osobní sklony tvůrce a objednavatele*.

1853: *Gottfried Semper, definice umění*

1859: *Le Duc*: „*Metody stavění se mají přizpůsobovat povaze materiálů, prostředků, které má architekt k dispozici, potřebám, které má uspokojovat a také kulturnímu prostředí, z něž vychází.*“

„*Architektonická kompozice musí nutně vycházet ze 1) daného programu (funkce budovy) 2) kulturních zvyklostí.*“

1624: Henry Wotton, *Elements of Architecture*: „budovy musí být pravidelné, zahrady právě naopak“

...oproti Burkovým vlastnostem krásy (the Beauty):

/ smoothnes (**dokonalost povrchu**)

/ gradual variations (**pozvolné přechody**)

staví Uvedale Price vlastnosti malebnosti (The Picturesque):

roughness (**hrubost**)

sudden variation (**prudká změna, kontrast**) a variety (**rozmanitost**)

irregularity (**nepravidelnost**)

6

1. Architektonická kompozic musí být stanovena na **geometrickém základě**

2. Tvary předchozích stylů by **neměly být napodobovány**

3. Architektonické tvary by měly rovněž **vycházet z geometrie**, měly by být **vyvinuty svobodně**, ale co **nejjednodušeji a věcně**, ve **stejném schématu v půdoryse i pohledu**.

1908: Hendrik Petrus Berlage, Grundlagen und Entwicklung...

„zlatý řez“: Takové dělení přímky, kdy poměr mezi menší a větší částí se rovná poměru větší části k celku.

Zlatý řez.....35.0%

3:2.....20.6%

16:9.....20.0%

„Shledali jsme průzkumem nejzdařilejší stavebních děl všech období, že v každém z nich je základní tvar opakován, že jednotlivé části jsou složeny a uspořádány v podobné figury. (...) Harmonie je výsledkem opakování základního tvaru v jeho dílčích částech.“

1883: August Thiersch, Die Proportion in der Architektur

„Neživá příroda vytváří geometrické formy, v rostlinné říši je růst stromů předobrazem stavění, opakování základní formy v jejích částech – čili zákon podobnosti a proporcionality. Proto také dokonalou stavbu můžeme obrazně nazvat organismem, jehož celek roste za základní formy a vyvíjí se do nesčetných variací.“

„Harmonie a architektuře je analogie částí a celku, partium et totius operis commodulatio, jak říká už Vitruvius.“ 1883: August Thiersch, Die Proportion in der Architektur